

Пропозиції щодо напрямів доопрацювання окремих положень проекту Закону

Визначення та розмежування термінів і понять у проекті Закону

- (1) Підлягають чіткому визначенню та уніфікації такі терміни й поняття: «підготовка померлого до поховання»; «доглядач могили»; «виконавець волевиявлення померлого»; «колумбарій»; «колумбарна ніша»; «місце для поховання»; «місце поховання»; «спеціалізований транспортний засіб»; «предмети ритуальної належності», «інші послуги» тощо.
- (2) Є потреба в чіткому розмежуванні у проекті Закону понять: «послуги поховання» та «ритуальні послуги»; «транспортування без лікарського свідоцтва про смерть» та «транспортування з лікарським свідоцтвом про смерть»; «транспортування до місця поховання» та «транспортування до місця зберігання».

Перелік послуг, які відносяться до послуг поховання

- (3) Потребують більш чіткого визначення та розмежування послуги поховання й ритуальні послуги, а також послуги, які можуть надавати ритуальні компанії, від послуг, які можуть надавати лише судово-медичні та патологоанатомічні установи центрального органу виконавчої влади.
- (4) Термін «послуги поховання», запропонований розробником проекту Закону, охоплює лише незначну частину послуг, яких потребує споживач, а саме тих, які надаються в місцях поховання. При цьому неврегульованою в проекті Закону залишилась значна частина послуг, що надаються поза місцями поховання.
- (5) Перелік ритуальних послуг має охоплювати послуги поховання, перевезення тіл померлих, забезпечення предметами ритуальної належності тощо.
- (6) Відсутнє чітке визначення процедури надання та віднесення до медичних чи ритуальних таких послуг, як підготовка тіла до прощання та захоронення, проведення розтину (у разі необхідності), реставрація тіла (у разі необхідності), бальзамування (у разі необхідності), омивання, косметичні послуги (макіяж, перукарські послуги), одягання тіла, покладання в гроб.
Законодавчо неврегульованими є взаємовідносини між надавачами та замовниками цих послуг, відсутні обґрунтовані обмеження прав надання частини цих послуг ритуальними службами.

- (7) При цьому необхідно звернути увагу, що зазначені послуги не включені як до проекту Закону, так і до необхідного мінімального переліку окремих видів ритуальних послуг, затвердженого наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 19.11.2003 № 193, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2004 за № 1111/9710 (далі – необхідний перелік ритуальних послуг), хоча без деяких з перелічених вище здійснення ритуалу поховання є неможливим з точки зору традицій та звичаїв, а деякі з послуг споживаються в обов'язковому порядку за певними медичними показниками або обставинами смерті. Відсутність таких послуг в необхідному переліку ритуальних послуг, невизначення порядку їх надання та чіткого кола надавачів цих послуг на нормативному рівні, методики формування цін на такі послуги може призводити до надмірного витрачання коштів родичами та особами, які зобов'язались поховати померлого, а також створюють штучні умови (бар'єри) для одержання споживачами ритуальних послуг.
- (8) Крім того, слід забезпечити дотримання основних принципів діяльності в галузі поховання, визначених статтею 4 Закону України «Про поховання та похоронну справу» (далі – Закон), насамперед, гарантування державою належного поховання померлих, створення рівних умов для поховання померлих незалежно від їх раси, кольору шкіри, політичних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак; запобігання випадкам непоховання померлих; компенсації державою витрат, пов'язаних з похованням померлих, відповідно до закону, безоплатного виділення місця для поховання померлих (їхніх останків) чи урн із прахом померлих на кладовищі (у колумбарії).
- (9) Відповідно до статті 8 Закону органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи в межах своєї компетенції вирішують питання про надання за рахунок коштів місцевих бюджетів ритуальних послуг у зв'язку з похованням самотніх громадян, ветеранів війни та праці, а також інших категорій малозабезпечених громадян; про надання допомоги на поховання померлих громадян в інших випадках, передбачених цим Законом.
- (10) Статтею 14 Закону передбачено безоплатність поховання визначених у ній категорій громадян, а статтею 15 – компенсацію матеріальних витрат на ритуальні послуги та спорудження надгробків. Ряд інших норм Закону встановлює спеціальні правила щодо поховання окремих категорій громадян.

- (11) Наказом Держжитлокомунгоспу України від 19.11.2003 № 193, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2004 за № 1111/9710, затверджено, зокрема, необхідний перелік ритуальних послуг, необхідний мінімальний перелік вимог щодо порядку організації поховання і ритуального обслуговування населення.
- (12) Отже, держава зобов'язана забезпечити доступні цінові умови для поховання будь-якої людини, незалежно від майнового стану чи інших ознак, а також належне поховання померлих, у тому числі окремих категорій громадян – за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів, а у визначених законом випадках – забезпечити компенсацію витрат, пов'язаних з похованням.
- (13) У зв'язку з тим, що Закон України «Про поховання та похоронну справу» містить норми відсылного характеру щодо затвердження центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики у сфері житлово-комунального господарства, необхідного переліку ритуальних послуг, то слід розглянути можливість внесення відповідних змін до цього Закону шляхом закріплення в ньому вичерпного переліку таких послуг та/або доповнення його положенням щодо гарантованого поховання кожного померлого з наданням померлому необхідного переліку ритуальних послуг.
- (14) Збереження навколишнього середовища є пріоритетним напрямом діяльності держави, а екологізація – глобальною тенденцією, яка не може не торкнутися і сфери ритуальних послуг. Зокрема, вбачається доцільним поступове впровадження екологічних технологій та матеріалів при виробництві предметів ритуальної належності, що потребує внесення відповідних змін до законодавства. Наприклад, деякі розвинені країни для зберігання праху широко використовують урни, виготовлені з морської солі.

Поняття та істотні умови договорів надання ритуальних послуг

- (15) Статтею 12 Закону України «Про поховання та похоронну справу» визначено, що ритуальні послуги надаються за плату згідно з договором-замовленням, крім випадків, передбачених законом. Договірна природа відносин із суб'єктами господарювання впливає також зі статті 10 цього Закону. Разом з тим, поняття та істотні умови договорів надання ритуальних послуг у Законі відсутні.
- (16) У додатку до підпункту 8.2 пункту 8 Типового положення про ритуальну службу в Україні, затвердженому наказом Держжитлокомунгоспу України

від 19.11.2003 № 193, встановлено форму примірного договору про надання ритуальних послуг.

- (17) Правова невизначеність положень про договір у сфері ритуальних послуг спричинила проблеми у визначенні кола врегульовуваних відносин, предмета відповідного договору, насамперед, у випадках не комплексного надання ритуальних послуг, наприклад, перепоховання тіла померлої людини, останків тіла або праху тощо.
- (18) Загальні положення про договір надання ритуальних послуг, зокрема поняття, предмет, істотні умови, мають бути закріплені на рівні Закону. Це сприятиме унормуванню відповідних відносин, договірній дисципліні, належному захисту прав сторін такого договору та ефективнішому, у тому числі позасудовому, вирішенню спорів між ними.
- (19) Зазначене є важливим з точки зору складності періоду, в який у заявника виникає потреба в отриманні таких послуг, та відсутності, у більшості випадків, психологічної готовності ретельно аналізувати істотні умови проекту договору, запропоновані суб'єктом господарювання, та на належному рівні захистити свої права під час його підписання. У зв'язку з цим, закріплення на законодавчому рівні істотних умов договору, основних прав та обов'язків його сторін та гарантій їх виконання буде сприяти посиленому захисту прав та інтересів споживачів ритуальних послуг від випадків його умисного або неналежного невиконання.

Порядок доступу на ринок

- (20) Відсутність закріплених на законодавчому рівні вимог до суб'єктів господарювання, які можуть надавати ритуальні послуги, призвела до зростання кількості недобросовісних учасників ринку, що має наслідком низький рівень якості товарів ритуальної належності та послуг, економічно необґрунтовану вартість останніх, незадоволення суспільства рівнем сервісу на ринку надання ритуальних послуг, недостатнім рівнем забезпеченості споживачів у пропозиції цих послуг, недоотримання бюджетом значних коштів.
- (21) Багато учасників ринку функціонують як фізичні особи – підприємці. Останні не здійснюють бухгалтерського обліку за окремими видами послуг, не ведуть кількісного та грошового обліку в розрізі окремих послуг, не здійснюють документального підтвердження наданих послуг та зареєстровані, здебільшого, за місцем свого проживання (будинки, квартири).
- (22) Більшість ритуальних послуг надаються неофіційно.

(23) Зазначене можливо вирішити шляхом розробки та закріплення на законодавчому рівні критеріїв (вимог) до суб'єктів господарювання, які мають намір надавати ритуальні послуги.

(24) Зокрема, такими критеріями можуть бути:

- а)** розмір статутного капіталу (у разі надання таких послуг юридичними особами);
- б)** наявність матеріально-технічної бази, необхідної для надання певних видів послуг належної якості (приміщення, спеціальна техніка, обладнання тощо);
- в)** наявність кваліфікованого персоналу (освіта, досвід роботи тощо);
- г)** вимоги до приміщень, де надаються окремі види ритуальних послуг, тощо.

(25) При цьому такі критерії (вимоги) можуть бути різними для різних видів послуг, які планують надавати потенційні учасники ринку, зокрема:

- а)** виробництво та реалізація товарів ритуальної належності;
- б)** перевезення тіл померлих;
- в)** підготовка тіла померлого до прощання та захоронення;
- г)** послуги з організації та проведення поховань;
- д)** роботи на кладовищі.

(26) Особливу увагу при цьому слід звернути на необхідність забезпечення рівних умов для всіх учасників ринку щодо вступу на ринок та здійснення господарської діяльності на ньому, у тому числі недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації.

(27) З огляду на зазначене, потребує обов'язкового законодавчого врегулювання заборона надання повноважень, пов'язаних з допуском на ринок та усуненням з ринку в будь-якому обсязі будь-якого учасника цього ринку, незалежно від його форми власності, особам, що є засновниками або мають повноваження контролю стосовно учасника ринку.

(28) На сьогодні повноваження допуску на ринок у більшості регіонів України передані ритуальним службам, що створені органами місцевого самоврядування у вигляді комунальних підприємств. Ритуальні служби здійснюють діяльність з обслуговування кладовищ, наділені повноваженнями допуску на ринок за рахунок укладення договорів про надання ритуальних послуг із суб'єктами господарювання, які виявили бажання працювати на ринку ритуальних послуг, та одночасно є учасниками ринку, які на рівні з усіма повинні конкурувати (змагатись) для отримання прибутку.

- (29) Поєднання в межах одного суб'єкта зазначених повноважень призвело до поширення випадків необґрунтованих відмов з боку комунальних підприємств в укладенні договорів, та недопущення та/або усунення таким чином своїх конкурентів – суб'єктів господарювання приватної форми власності з ринку.
- (30) З другого боку, окремі комунальні підприємства, використовуючи свої переваги, отримані не завдяки власним досягненням, а як результат закріплення їхнього становища державою на нормативному рівні, нав'язують споживачам інші послуги за цінами значно вищими, ніж в інших надавачів таких послуг.
- (31) У зв'язку з наведеним потребує опрацювання питання щодо доцільності існування ритуальної служби (комунального підприємства) як суб'єкта господарювання в територіальній одиниці, де є достатня кількість компаній приватного сектору, які можуть надавати ритуальні послуги. А в разі необхідності для органів місцевого самоврядування існування підприємства, яке буде займатись господарською діяльністю на ринку ритуальних послуг, органам місцевого самоврядування слід забезпечити рівні із суб'єктами господарювання приватної форми власності умови його діяльності. Зазначене дозволить створити здорове конкурентне середовище на регіональному ринку.
- (32) Процедура входу на ринок, на думку Комітету, може здійснюватися за декларативним принципом. Суб'єкт господарювання має відповідати встановленим критеріям\вимогам, які слід закріпити на законодавчому рівні. Підтвердженням відповідності встановленим вимогам (критеріям) у такому разі буде відповідність визначеному виключному переліку необхідних для такого підтвердження документів та чітких і розумних строків їх аналізу та перевірки без можливості їх продовження на невизначений термін.
- (33) Також необхідно звернути увагу на закріплення в проекті Закону положень, що будуть стимулювати розвиток саморегулювання галузі. Це можуть бути, наприклад, органи самоорганізації, громадські об'єднання.

Вартість послуг

- (34) Органами Комітету було виявлено низку проблемних питань, пов'язаних із діяльністю органів місцевого самоврядування, щодо встановлення та застосування тарифів на ритуальні послуги, які потребують вирішення, зокрема, це:

- а) застосування тарифів на ритуальні послуги (згідно з необхідним переліком ритуальних послуг) без дотримання порядку їх встановлення виконавчими органами місцевого самоврядування;
- б) формальний підхід органів місцевого самоврядування при встановленні тарифів на ритуальні послуги;
- в) економічна необґрунтованість тарифів на ритуальні послуги, зокрема: завищення норм часу; завищення розмірів адміністративних, загальновиробничих витрат, рівня рентабельності тощо.

(35) Доцільним є визначення граничного розміру вартості послуг, що входять до необхідного переліку ритуальних послуг, на відміну від визначеного законодавством фіксованого розміру надання таких послуг. Це надасть можливість суб'єктам господарювання конкурувати між собою за ціною.

Похоронні дома

(36) Проектом Закону передбачена можливість функціонування похоронних домів, що відповідає найкращим світовим практикам. Однак при цьому, за результатом аналізу зазначеної норми, можна зробити висновок про відсутність чіткого визначення поняття «похоронний дім» та істотних умов його функціонування.

(37) Отже, вважаємо за необхідне визначити правовий статус, порядок створення та організації діяльності похоронних домів, зокрема, їх організаційно-правову форму, функції, які вони виконуватимуть, вимоги до юридичних осіб, які створюватимуть похоронні дома, а також критеріїв та вимог до матеріально-технічної бази, персоналу тощо.

(38) При цьому можливим є розширення переліку ритуальних послуг, які можуть надавати похоронні дома, порівняно з тими, що можуть надавати учасники ринку, які здійснюють свою діяльність не у формі похоронного дому, що також сприятиме більшій захищеності прав споживача та підвищенню якості надання цих послуг.

(39) Закріплення на рівні закону характеристик та ознак похоронних домів, що дозволять їх відмежувати від інших учасників ринку, відповідатиме найкращим світовим практикам, стимулюватиме учасників ринку до покращення якості надання послуг, створить рівні можливості для їх зростання, отримання переваг завдяки власним досягненням та буде сприяти прискоренню процесу розвитку ринку в цілому.

Розміщення ритуальних компаній

- (40) Доцільним є встановлення заборони на оренду ритуальними службами та іншими суб'єктами господарювання, які надають ритуальні послуги (далі – ритуальні компанії), приміщень в патолого-анатомічних відділеннях (моргах) закладів охорони здоров'я та на розміщення на території місць поховання суб'єктів господарювання, які надають ритуальні послуги, для ведення відповідної діяльності.
- (41) Зазначене зумовлено тим, що ритуальна компанія, яка отримує в оренду відповідне приміщення, кількість яких в більшості випадків є досить незначною, з урахуванням обмежених можливих вільних площ, одночасно з цим отримує суттєві переваги в конкуренції порівняно з іншими учасниками ринку. Це зумовлено особливостями послуг та високою концентрацією споживачів ритуальних послуг у цих установах, з урахуванням їх цільового призначення.
- (42) На сьогодні поширені випадки рекомендації співробітниками відповідних закладів охорони здоров'я послуг саме тієї ритуальної компанії, яка орендує в них приміщення. Іноді такі рекомендації мають ознаки нав'язування та навіть несуть в собі ризики загрози настання негативних наслідків для споживача через відмову їх отримання у рекомендованого надавача.
- (43) При цьому слід звернути увагу на те, що транспортування тіла після констатації факту смерті в більшості випадків здійснюється саме до таких відділень. У подальшому споживач або замовляє «за замовчуванням» послуги в розташованій в такому відділенні ритуальній компанії, або прислуховується до рекомендацій медичних працівників відділення чи моргу. В іншому випадку споживач може бути вимушений змінити місце зберігання тіла, що може нести для нього як певні грошові витрати на транспортування, так і складнощі з подоланням бюрократичних процедур при зміні місця зберігання.
- (44) Схожі проблеми можуть виникнути під час розташування ритуальної компанії на території місця поховання, але в цьому випадку споживач може зіткнутись зі складнощами під час вибору місця поховання, отримання можливості поховати померлого в обраному місці, проїзду ритуальної процесії на кладовище, встановленні надгробних споруд тощо.

Перевезення тіл померлих

- (45) Транспортування тіл померлих є невід'ємною частиною комплексу заходів, пов'язаних з похованням померлого.
- (46) Послуги транспортування (перевезення) тіл померлих не входять до необхідного переліку ритуальних послуг, отже, не підлягають регулюванню з боку органів місцевого самоврядування.
- (47) Відсутні вимоги щодо отримання будь-яких дозвільних документів на перевезення тіл померлих (ліцензій, дозволів тощо). Тобто, наразі надавати зазначені послуги мають право будь-які суб'єкти господарювання навіть без наявності спеціальних транспортних засобів та за економічно необґрунтованими цінами.
- (48) За інформацією учасників ринку та самих споживачів, поширені випадки, коли на одних і тих самих транспортних засобах перевозяться тіла померлих та надаються інші види транспортних послуг, не пов'язані з перевезенням тіл померлих, без жодної санітарної обробки.
- (49) Питання перевезення тіл померлих до кладовища, крематорію тощо має бути належним чином врегульоване. При цьому:
- а) послуги перевезення тіл померлих мають бути включені до необхідного переліку ритуальних послуг;
 - б) мають бути встановлені вимоги до обладнання транспортних засобів, що здійснюють перевезення тіл померлих;
 - в) слід передбачити, які саме особи та за яких умов здійснюватимуть перевезення тіл померлих до кладовища, крематорію тощо;
 - г) слід встановити чіткі та прозорі умови обрання на конкурсних засадах суб'єкта господарювання, який здійснюватиме перевезення.

Посилення відповідальності за окремі порушення

- (50) Проблемним питанням на ринку ритуальних послуг є повідомлення медичними працівниками та/або працівниками правоохоронних органів інформації про померлу особу ритуальним службам або нав'язування зазначеними працівниками родичам померлої особи конкретної ритуальної служби. Йдеться про працівників, службові обов'язки яких пов'язані з отриманням інформації про померлу особу (реєстрація повідомлення про факт смерті людини, виїзд на відповідне місце події тощо).

- (51) При цьому є скарги на те, що вказані працівники можуть отримувати від ритуальних компаній певну неправомірну винагороду за рахунок частини оплати, яку здійснив такий споживач.
- (52) Зазначене завдає значної шкоди конкуренції на ринку та спотворює її, оскільки переваги на ринку учасники отримують не завдяки власним досягненням, а завдяки наявності таких працівників, з якими налагоджена подібна «співпраця».
- (53) Доцільним є внесення змін до чинного законодавства в частині встановлення кримінальної відповідальності за поширення інформації про померлого особами, яким ця інформація стала відомою у зв'язку з виконанням посадових чи службових обов'язків.

Доступ до інформації

- (54) З урахуванням законодавчого закріплення права громадян на інформацію та належний доступ до неї, необхідно також встановити обов'язок органів місцевого самоврядування щодо забезпечення ними ведення актуальної систематизованої офіційної інформації про надавачів ритуальних послуг на відповідній території, про умови отримання ритуальних послуг, тарифи та інші відомості, пов'язані з наданням ритуальних послуг, доступ до якої має бути спрощено для споживачів.
- (55) Потреба у врегулюванні цих відносин зумовлена тим, що наразі у законодавстві не визначено способів оперативного забезпечення населення інформацією про суб'єктів господарювання, що надають ритуальні послуги, виготовляють та/або реалізують предмети ритуальної належності, для чого органи місцевого самоврядування, як впливає зі статті 8 Закону України «Про поховання та похоронну справу», можуть створювати спеціалізовані госпрозрахункові інформаційні служби. Диспозитивність та узагальнений характер відповідної норми зумовлюють відсутність системної роботи органів місцевого самоврядування щодо формування уніфікованої, повної, доступної інформації щодо суб'єктів господарювання – надавачів ритуальних послуг та інших необхідних відомостей. Відтак у споживача виникають складнощі з пошуком такої інформації, а джерелами її отримання є, як правило, працівники правоохоронних органів, відповідних закладів охорони здоров'я тощо.
- (56) При цьому практична реалізація зазначеної норми можлива за умови створення інформаційних баз в електронній формі та розміщення їх на офіційному сайті органу місцевого самоврядування.

(57) Актуальність вирішення зазначеного питання також торкається морально-етичних аспектів, які зумовлюють відсутність поширеної практики рекламування ритуальних послуг компаніями, у зв'язку зі створенням подібною рекламою негативних вражень у населення.

Кладовища

(58) Проблемними є питання бронювання місць для поховання на кладовищах та припинення діяльності кладовищ.

(59) Так, на кладовищах, зокрема офіційно закритих, триває здійснення поховань на заздалегідь заброньованих (зарезервованих) місцях.

(60) Разом з цим, Закон України «Про поховання та похоронну справу» не передбачає можливості резервування (бронювання) могил та відповідно стягнення плати за ці послуги. Одночасно Закон України «Про поховання та похоронну справу» не містить прямої заборони щодо здійснення резервування (бронювання) могил. При цьому не існує механізму (єдиного, прозорого і зрозумілого для всіх зацікавлених осіб) резервування (бронювання) могил.

(61) Разом з тим, попит на резервування (бронювання) місць для поховання є значним. Через неврегульованість цього питання споживачі, зацікавлені в отриманні такої послуги, звертаються до відповідальних за утримання кладовищ осіб та оформляють послугу резервування (бронювання). Результатом є значна корупціогенність відносин, що виникають, неналежне закріплення місця поховання за конкретною особою, здійснене шляхом оформлення такого резервування у довільній формі, створення фактичного «чорного ринку» місць для поховання, побудованого на шахрайських діях та корупції.

(62) При цьому заборона резервування місць для поховання не буде відповідати попиту на цю послугу, про який зазначено вище, та певним традиціям і звичаям, побудованим у тому числі на релігійних особливостях, що не вирішить проблему нестачі місць для поховання, не дозволить реалізувати бажання бути похованим поряд з близькими та рідними (чинні норми про місця для родинного поховання не вирішують цю проблему) тощо.

(63) Враховуючи зазначене, є доцільним створення чіткого прозорого механізму резервування (бронювання) місця поховання.

- (64) Надавачами послуг та іншими учасниками ринку звертається увага на те, що назріла потреба в перегляді закріплених законодавством форм власності на кладовища з метою їх розширення.
- (65) Потребує також врегулювання питання визначення умов, за яких припиняється функціонування кладовища, та порядок такого припинення.

Крематорії

- (66) В Україні існує дефіцит місць поховання. Щорічно під кладовища виділяється до 10 відсотків орних земель країни в селах та населені пункти позбавляються до 5 відсотків земель житлової забудови. Альтернативою кладовищам є крематорії, спорудження яких може суттєво поліпшити ситуацію з дефіцитом місць поховання.
- (67) Питання будівництва крематоріїв потребує врегулювання, зокрема, шляхом закріплення у законодавстві можливості будівництва в Україні крематоріїв усіх форм власності в рамках державно-приватного партнерства, інвестиційної діяльності тощо.
- (68) Інтерес інвесторів до участі в будівництві крематоріїв має бути забезпечений належним захистом їх інвестицій, можливістю здійснювати експлуатацію побудованих за рахунок їхніх інвестицій крематоріїв, закріпленням у законодавстві можливості будівництва в Україні крематоріїв різних форм власності.
- (69) Крематорії є особливими об'єктами, до будівництва та експлуатації яких встановлено низку будівельних, санітарних, екологічних та інших вимог, обов'язкових для виконання, а також їх діяльність пов'язана з ризиками можливості здійснення певних порушень закону, у тому числі особливо небезпечних. Тому має бути забезпечена ефективна система контролю як з боку органів місцевого самоврядування, так і уповноважених державних органів за діяльністю суб'єктів, у тому числі інвесторів, які здійснюватимуть експлуатацію крематоріїв.
- (70) Будівництво нових крематоріїв надасть можливість суттєво вирішити проблему з нестачею місць та переходу на такий вид поховання, як кремація. На сьогодні кремація не є поширеним видом поховання для України, що зумовлено як релігійними особливостями, традиціями та звичаями, так і відсутністю належної популяризації його з боку держави, яка, зокрема, повинна відбуватись за рахунок будівництва нових крематоріїв та розширення можливостей споживачів незалежно від місця проживання без зайвих ускладнень та витрат скористатись його послугами.

(71) Крім необхідності розвитку крематоріїв, як альтернативного виду поховання, що може поліпшити ситуацію з дефіцитом місць поховання, доцільним буде передбачення в проекті Закону України «Про поховання та похоронну справу» можливості здійснення альтернативних видів поховання. Таким похованням, наприклад, може бути біопоховання, яке представляє собою поховання людського праху в спеціальній біоурні з насінням рослин, що з часом перетворюється на дерево.

Поховання тварин

(72) В силу неврегульованості відносин з поховання тварин має місце здійснення їх поховання стихійно, не у спеціально відведених для цього місцях та відповідно без дотримання державних санітарних, державних будівельних норм тощо.

(73) Разом з тим, як свідчить зарубіжний досвід, поховання тварин та функціонування відповідних кладовищ є звичною практикою.

(74) Питання поховання тварин та діяльності відповідних кладовищ потребує врегулювання і в Україні. Адже попит на відповідні послуги існує, а їх легалізація створить можливість для законного відведення земельних ділянок для поховання тварин для нових надходжень до місцевих бюджетів від суб'єктів господарювання – надавачів відповідних послуг, забезпечить дотримання екологічних та інших вимог та задовольнить потреби споживачів у такому виді послуг.

(75) При цьому необхідно врахувати, що за умови включення до Закону України «Про поховання та похоронну справу» положень стосовно врегулювання питання поховання тварин потребуватимуть перегляду та уточнення, зокрема, такі поняття як «ритуальні послуги», «предмети ритуальної приналежності» інше.